

Magyarország esélyei

ESZMECSERE A REMÉNYSÉG TAVÁNÁL

Néhány éve előadóként szerepeltem a hollandiai Mikes Kelemen Kör tanulmányi napjain. Szellemi s erkölcsi vonatkozásban egyaránt élményt jelentett számomra a részvétel. Akkor azt hittem, csakis az európai hagyományok gazdagsága teheti lehetővé, hogy az anyaországtól távol igényes magyar közösség teremődjék.

Legújabb amerikai tapasztalatom meggyőzőtt arról, hogy tévedtem. Az Itt-Ott és a Magyar Baráti Közösség idén megrendezett magyar hete felülmutatta a várakozásomat. Az érzés, hogy az 1956-ban nyugatra távozottak olyan értelmiséget képviselnek, mely igen ritka az Újvilágban, egyszerre felemelő s szomorú, hiszen arra emlékeztet, milyen sokat is veszített az ország a kivándorlásukkal.

Augusztus 19. és 26. között 250-en gyűltek össze a megszokott helyen, az Ohio állambeli Lake Hope tó közelében. Az első napon Somogyi Balázs (Cheshire, Connecticut) irányította a vitát, széles látókörrrel és pompás humorérzékkel. Ludányi András (Ada, Ohio) bevezetőjében frissen szerzett magyarországi tapasztalataira hivatkozott. Szép magyarsággal megfogalmazott köszöntője arra figyelmeztette a jelenlevőket, hogy új helyzet alakult ki az anyaországban, és ezért szigorú önvizsgálatot kell tartania az amerikai magyarságnak. Nem egy nemzedéknyi politikai ellenzék, de több nemzedéknyi megmaradás legyen a cél. E közös erőfeszítéshez a magyar vallásos hagyományok ösztönző erejét hívta segítségül, és előadása így előkészítette Nyeste Zoltán (Hopatcong, New Jersey) istenszolgálatát, aki a felekezeti különbségek meghaladásának a jegyében, a *Boldogasszony Anyánk*... kezdetű katolikus éneknek s a 90. zsoltárnak a megszólaltatására buzdította a közönséget.

Augusztus 20-án különösen alkalmas annak kiemelésére, ami egységes a nemzet keresztény hagyományában. Ezt tudatosította a résztvevőkben Király Béla (Highland Lakes, New Jersey), röviden megemlékezve Szent Istvánról, ki négy vonatkozásban is az európaiság útján indította el népét: a törzsi pogányságot köz-

pontosított állammal és kereszténységgel váltotta föl, a szerzetesek segítségével nyugati mintájú oktatást kezdeményezett, és az új telepítési s tulajdonviszonyok bevezetésével korszerű gazdasági alapot teremtett, földművelésre ösztönzött.

Első királyunk sorsdöntő elhatározásai adjanak erőt e jelenlegi helyzetben. Ez a gondolat készítette föl a hallgatóságot Für Lajos *Sorskérdésünk a demokrácia* című előadására. A Magyar Demokrata Fórum elnökségi tagjának szabadon előadott, kitűnően fölépített, nem mindennapi szónoki rátermettségről tanúskodó eszmefuttatása egyszerre volt helyzetjelentés és politikai programbeszéd. Szólt reményről, de félelemről is. A nagymarosi erőmű építését felfüggesztette a kormány, de még nincs végleges döntés. Méltó módon temették el Nagy Imrét és társait, ám az ország sorsát meghatározó politikai rendszer még nem változott meg. Az időközi választásokon az MDF nyert, de a lakosság nagy része nem szavazott. A felelőtlen gazdaságpolitika következményei közismertek, a magyar mezőgazdaság drágán termel, nincs még törvény, mely biztosítaná a pártok létét, a kisebbségek sorsa, a magyarság fogyása, a 30–50 éves férfiak növekvő halálzási aránya aggasztó. Korlátlan érvényűvé kell tenni a magánvállalkozást, sürgető feladat a demokratikus intézmények létrehozása, a valódi érdekvédelem és egyesülési szabadság megteremtése. Legfőbb ideje, hogy a tanácsi rendszert valódi önkormányzat váltsa föl, minden egyház visszakapja szerepét s a nép az önbizalmát. E célok eléréséhez szükséges lenne, hogy a szomszéd országok a demokrácia felé mozduljanak el, de a belső megújulás is sok eredményt hozhat. A többpártrendszeres országgyűlés a diktatúrát demokráciával cserélheti föl. Minél előbb szabad választást kell tartani, hogy a viszonylagos győztesek koalíciós kormányt hozhassanak létre.

Előadása végén Für Lajos Magyarország függetlenségének kérdését is érintette. A vitában ez a gondolat került előtérbe. Többen is fölvetették, vajon a jelenlegi helyzetben nem előnyös-e Gorbacsov támogatása. Lipták Béla (Stamford,

Connecticut) az időközi választások sikereit az egész magyar ellenzéknek tulajdonította, más hozzászóló az MDF és az MSZMP viszonyáról érdeklődött, vagy az egyházak megújulásának esélyeit vonta kétségbe, pontosabban jelenlegi vezetőiket marasztalta el. Az eszmecsere tovább folytatódott kötetlen formában. Az amerikai résztvevők külön-külön vendégül látták a külföldieket, majd az első napot Galán Géza (Pozsony) Petőfi műveiből összeállított előadástje zárta le.

A második nap első előadását *A magyarságkutatás feladatai az Egyesült Államokban* címmel én tartottam. A hungarológia fogalmának meghatározása után arra a kérdésre próbáltam válaszolni, lehetnek-e külön céljai e tudományágnak Amerikában. Elsőként annak a tanulmányozását emeltem ki, hogyan tartja meg nemzeti jellegét az amerikai magyarság. Elengedhetetlen feltételnek neveztem a nyelv ismeretét, és bejelentettem, hogy 1990 tavaszán tudományos ülészak lesz Bloomingtonban, mely az amerikai magyarság kultúrájával foglalkozik. Továbbá föladatként az Amerikában található magyar könyvek számontartását, valamint az irodalmi s politikai kéziratok feldolgozását és magyarországi kiadását sürgettem. A közelmúltig a nyugati magyar sajtó főként azt közölte, ami Magyarországon nem jelenhetett meg. A helyzet gyökeres megváltozása következtében új célt kell kitűzni. A magyar kultúra angol nyelvű közvetítése sok kívánni valót hagy maga után, mert a magyarországi kiadványok sem nyelvi, sem más tekintetben nem felelnek meg a külföldi igényeknek, az Amerikában megjelent könyvek pedig — csekély kivétellel — hiányos, sőt olykor egyenesen torz képet adnak a magyar múltból s jelenről. Az amerikai magyarság segítségével nélkül nem lehet változtatni a helyzeten. Ezzel a gondolattal fejeztem be az előadásomat.

A Fekete Pál (New Brunswick, New Jersey) irányította vita résztvevői a magyar irodalom amerikai népszerűsítésének gyakorlati nehézségeit hozták szóba, és helyeselték, hogy a bloomingtoni Magyar Tanszék az amerikai magyarság tanulmányozására is vállalkozik.

Az Ohio-ban megrendezett magyar hét másora egyértelműen érzékeltette, hogy a magyarságkutatás nemzetközi feladat is. A második nap felolvasói közül Kaslik Ibolya (Toronto, Kanada) Hamvas Béla *Karneváljának* elemzésére vállalkozott. A XX. század legjelentősebb magyar regényének nevezte ezt a kétkötetes alkotást, és ítéletét azzal indokolta, hogy Hamvas nemcsak nemzeti értékekben gondolkodott. Balla Bálint (Nyugat-Berlin) *A magyar nemzet kérdései az euró-*

pai integráció tükrében címmel tartott átfogó igényű előadást. A francia forradalomnak tulajdonította az egy s oszthatatlan nemzetállam eszméjének bevezetését, s ezzel szemben a nemzeti eszme demitizálását, az államhatárok jelentőségének csökkentését említette úgy, mint elrendő célt. Figyelmeztetett arra, hogy Magyarország távolodása Kelet-Európától nehezítheti az ott élő magyar kisebbségek helyzetét. Történeti távlatú eszmefuttatása egyszerre ösztönzött elismerésre s vitára. Néhányan azt latolgattuk, vajon elképzelhető-e, hogy a politikai határok Európa keleti felében is elmosódjanak.

A nyugati magyarság legnagyobb veszélye az előregedés. A Magyar Baráti Közösség példamutatóan tudja biztosítani az utánpótlást. A magyar hét résztvevői a legkülönbözőbb korosztályokból kerülnek ki, s a rendezvények számottevő része a fiataloké. A második napot az Újstílus Együttes zenés-táncos bemutatója zárta, a harmadikon pedig az alig huszonéves Kovács Beáta vezette *A magyarság lehetőségei a huszonegyedik század küszöbén* című beszélgetést.

E kerekasztal résztvevői közül Király Béla egyfelől a magyarság számának csökkenésére emlékeztetett, másrészt állam s nemzet szétválasztását, politika határok nélküli Közép-Európa megteremtését sürgette. Für Lajos a politika alakulásától tette függővé a gazdaság jövőjét, és óvott a szélsőségektől, melyekkel szerinte nem lehet megvalósítani a békés átalakulást. Kettejükénél sokkal borúlátóbbnak bizonyult Köbli József, aki lassú, de biztos elnyomorodást jósolt. A magyarországi ellenzék reményeinek e burkolt, de egyértelmű bírálatát erősítette meg Jónás Pál (Albuquerque, New Mexico), azt kérvén az új mozgalmaktól, hogy testvérpártjukat keressék a nyugati országokban, és ne feledjék, hogy országuk sorsa végül is Gorbacsovon múlik. Várallyai Gyula (Washington, D.C.) is csatlakozott azokhoz, akik a könnyű megoldásoktól óvták a magyar ellenzékét. Azt állította, hogy a nyugati tőke korlátlan beáramlása hosszú távon a nemzeti hagyományok hanyatlását is előidézheti. A kerekasztal gondolatmenete már-már kifejezetten a kételyeket erősítette meg, amikor az utolsó fölkért hozzászóló, Horváth János (Indianapolis) arra hívta föl a figyelmet, hogy Magyarországon sok a képzett szakember, s az ő tudásuk kilendítheti az országot a holtpontról.

Érvek s ellenérvek párharca követte ezt a beszélgetést. Mécs Imre ismertette

a közép-európai egyetem fölállítását célzó javaslatát, ám szóba került, hogy ezt a tervet nehéz megvalósítani, míg a térség nemzeti történelmei nem közelednek egymáshoz. A nemzetközi összefüggésekkel nehéz számolni, mert például ki tudná előre látni Gorbacsov sikerének esélyeit. A nyitottságtól nem kell okvetlenül féltetni Magyarországot, hiszen a latin nyelvű kultúra, a hűbériség, a reneszánsz vagy a fölvilágosodás sem homályosította el nemzeti jellegünket.

Az eszmecsere végül lezáratlan maradt, és ezt sajnáltam, annak ellenére, hogy a nap még további érdekességekkel szolgált. Délután Nagy Károly (Piscataway, New Jersey) számolt be az 1989-es Anyanyelvi Konferenciáról, megemlítve, hogy a többség jóváhagyta kezdeményezését, mellyel e találkozót függetleníteni akarja a Magyarok Világszövetségétől, este pedig Csalog Zsolt (New York) szerzői estjét rendezték meg, mely az elmúlt évtizedek magyar történelmének tragikus fordulatait is fölédzte, de egyszersmind nemes értelemben vett szórakozást is nyújtott.

A negyedik nap Bőjtös László (Cleveland, Ohio) vezette az eszmecsere, melynek során többen is visszatértek korábban vitatott kérdésekhez. Péterfia Gábor (Pécs) az általa tartott istenszolgálatban válságosnak nevezte Magyarország állapotát. Sinor Dénes (Bloomington, Indiana) előadása — *Tatárjárás Magyarországon — a mongol szempont* — ugyan nem kapcsolódott e témához, bevezető szavaival azonban ő is hozzájárult a vitához, amennyiben jelezte, nem ért egyet azokkal, akik borúlátóan ítélik meg az ország helyzetét. Tamási Miklós (Vancouver, Kanada) beszédéből sem hiányzott a jelen jellemzése. Annak a fölédzésével kezdte beszámolóját, miként is vándorolt ki 1956-ban a soproni erdőmérnöki kar, ám beszédének második része már arról tájékoztatott, hogyan próbálnak a vancouveri magyarok „visszatérni”, támogatván azt az intézményt, amelyből egykor útnak indultak. A példa követésre vár; a nyugati magyarság segíthet az óhazán, ha átadja neki külföldön szerzett tapasztalatait.

Mit tehet az amerikai magyar a hazájáért? Haraszi Sándor beszédében is ez a kérdés vetődött fel. Billy Graham tanácsadója műsoron kívül kért lehetőséget, hogy számot adjon a baptista szónok budapesti látogatásáról. Tudva, hogy a magyar televízióban bíralták Billy Grahamet, amiért nem emelt szót Tőkés László temesvári lelkész ügyében, arra

hivatkozott, hogy őt nem tájékoztatták, kiről is van szó, s különben is a csendes diplomáciát tartja helyesnek. A félreértést nem tudta maradéktalanul eloszlatni. Többen is megkockáztattuk a fölvetést, hogy a jelenlegi román hatóságokkal szemben már hatástalannak bizonyult a csendes diplomácia. A vita tovább folytatódott az esti tábortűz mellett.

'56 és a mai alternatív szervezetek volt a címe Mécs Imre higgadtan mérlegelő, a másként gondolkozókkal szemben türelmet hirdető, nyugodt hangvételű, rendkívül tárgyilagos beszédének, amely az ötödik napon hangzott el, mikor Sass Magda (Chicago) elnökölt. A magyar ellenzék történetének vázlatos ismertetése után e mozgalom egységét hangsúlyozta. Abból indult ki, hogy minden ellenzéki párt 56-os alapon áll, és árnyalatnyinak minősítette a véleménykülönbséget az MDF s az általa képviselt Szabaddemokraták Szövetsége között. Az MDF 1989 végén, az SZDSZ viszont csak 1990 márciusában szeretne választást, mert úgy látja, hogy a vidék még nem érett politikai döntésre. Szabad, demokratikus, független és semleges Magyarország megteremtése a cél, s ennek érdekében szükség van a munkásörség fölmozdítására, a bíróság, a katonaság s a rendőrség depolitizálására. A jelenleginél kisebb létszámú, de teljesen korszerű hadsereget kell fölállítani. Mikor elhangzott a kérdés, mi lehet a nyugati magyarság szerepe a változásokban, Mécs Imre azt válaszolta, hogy ez a közösség szerves része a nemzetnek, és a vízumkényszer eltörlése után biztosítani kell, hogy azok is szavazhassanak, akik nem az országban élnek.

Az eszmecsere ezen a pontján fölállt Lipták Béla, és megkérdezte, a jelenlevők közül hányan térnének haza, amennyiben ott döntő politikai változásokra kerülne sor. Noha szándéka nyilván a kijózanítás volt, a teremben levők többsége jelezte, hogy ebben az esetben visszaköltözne Magyarországra. Egy pillanatra mintha mindenki magába tekintett volna, két összemérhetetlen világ közötti óriási távolságon töprengve.

Hamarosan azután újra fölélénkült a vita. Többen a fölvezölt jövő megvalósíthatóságát vonták kétségbe. Jónás Pál egyszerre fordult a két ellenzéki mozgalom jelenlevő vezetőjéhez. Az MDF-nek azt vetette szemére, hogy „parókiálisan” gondolkozik, abban a hitben él, hogy Magyarország nehézségei megszüntethetők belső átalakítással, vagyis nem számol a nemzetközi összefüggésekkel, az SZDSZ-t pedig azért kárhóztatta, mert szószólóinak jelentős része máig sem tud szabadulni Lukács György hatása alól.

A hét utolsó előadását Duray Miklós (Pozsony) tartotta. Egyéves amerikai ta-

WIMBLEDONI JÁCINT

Im memoriam 1949—1989.

pasztalatait összegezte. Hibáztatta a kinti magyarságot, mert megosztott, mindenkit bizalmatlanul fogad, aki Magyarországról jön, és csakis három kérdésről: Erdélyről, 1956-ról s Magyarországon jelenlegi politikai helyzetéről akar hallani. Kifogásolta, hogy nincs érdeklődés a cseh-szlovákiai magyarok sorsa iránt, és azt sürgette, hogy a nyelvében él a nemzet eszményét a tudatában élő nemzet gondolata váltsa föl.

Miután befejezte előadását, a többség egyoldalúsággal vádolta okfejtését. Megismételtem föltevésemet, hogy a nyelv nélkül aligha lehet megőrizni a magyarságot. Mint a korábbi napokon is, tovább folyt a párbeszéd kisebb csoportokban.

Az előadásokat minden délután egyéb műsorok egészítették ki. Lipták Béla a nagymarosi erőmű ügyének legújabb fejleményeit ismertette, sokan megnézték a filmet, melyet Kazella Ignác (New York) készített Nagy Imre temetéséről, néhányan pedig azoknak a fiataloknak adtunk tájékoztatást, akik amerikai egyetemen szeretnének magyar kultúrával foglalkozni. A hét utolsó előtti napja Szabó Viola és Sziky Károly (Debrecen) előadójestjével ért véget.

Az utolsó napon Sajgó Szabolcs (Toronto) vezette az istenszolgálatot. Ifjúsági szavalóversenyt is tartottak, majd a Magyar Baráti Közösség gyűlésére került sor. Megfigyelőként ezen is jelen lehettem. Ludányi András rendkívül igényes feladatokat körvonalazott. Magyarországi diákok támogatását, a könyvkiadás fölrendítését, ülésszakok megrendezését szorgalmazta. Szót kértek azok, akik a közösségnek Torontóban, a keleti parton és Miami-ban működő helyi szervezetét irányítják. Elhatároztatott, hogy 1990-ben Kárpátaljáról hívnak előadót, 21 év helyett 18 lesz a választmányi tagok alsó korhatára, és a közösség szót emel három üldözött erdélyi értelmiségi (Cs. Gyimesi Éva, Cseke Péter s Tőkés László) ügyében. Megfogalmazták a XVIII. magyar hét zárónyilatkozatát, melyet körülbelül hatvan lapnak juttat el Fekete Pál sajtófelelős. Eszerint a Magyar Baráti Közösség a nyelv s kultúra megtartását és továbbadását szorgalmazza, mély együttérzését fejezi ki a hányatott sorsú magyar kisebbségek iránt, és támogatni kívánja a demokrácia erőit Magyarországon.

Szép szavak — mondhatná valaki. Aki részt vett e magyar héten, meggyőződhetett arról, hogy mélyen átélte célokat fejeznek ki, amelyek egy példásan önzetlen közösség összetartását biztosítják. Magyarország eddig is sokat köszönhetett azoknak, akik évente a Lake Hope mellett cserélik ki eszméiket, a jövőben pedig hihetőleg még inkább számíthat a segítségükre.

Dalkó másnaponként ment csak be a vállalatához a jegesmedve pulóverjében, lötyögött kicsit a szobákban, a lányokat megkínálta felnőtt gyógycukorkával s a maradékot belerázta a szájába, mindig ugyanúgy: kicsit szétterpesztett lábbal, derékból hátrahajolva, mintha kakuyát akarna táncolni. Afrikában a termékenység tánca ez, és az állatokat se hagyják ki belőle. „Képzeld, te, azért mégse akármilyen szexi gazella a szavannán!” De csak a sortja csúszott feljebb a mutatványtól.

Ipsics varrta ezeket a merész szerelékeket, Ipsics a Malinovszkij fasorból. Panka is ott varratott magának, a kopasz Dóra edző is, mindenki, aki számított. Ezekbe a sortokba hanyagul fért bele minden. De ha idegen kérdezte (mondjuk a Vörös Csillag Egyletből), hogy hol ez a szabó, letagadták, elküldték a Tolbuhin körútra, a Limanova közbe, a Guszev kapitány utcába; de nem adták ki Ipsicset.

Apjának a levelező-gyorstalpaló is elég volt, hogy lakásügyi főelőadó legyen a fővárosnál, majd belkereskedelmi államtitkár. Dalkó lenézte a vén szenilt, amiért olyan pártszervelemes szénvedéllyel tudta belehergelni magát a vadászatba, à la herceg Montenuvo. Fölhajtják nekik a kóser bikákat, ők meg csak hántják, fejtik le magukról a nyugatnémet bundát, hogy előhalásszák a történyt, amit elfelejtettek a durranóba beletenni. A kivezényelt vadór pedig jajszó nélkül konyul le az avarra. Mert így fűjdogál a szél a sötét radványi, a trópusi gemenci rengetegben. Úlnak a vadonokban a magasleshelyen, termoszból isszák a fröccsöt, a forró teát, és képesek azt hinni, hogy a hold az ő kedvükért világít.

Az öreg „penészes társaságba” keveredett — szokta mondogatni Dalkó.

A fiúnak sztár híre volt ifi körökben. Még időben ő is túllépett a gimnáziumon, abbahagyta, és egy vegyikiszerező vállalat-hoz járt be a szabad idejében. Igazában csak BKTE-ben érezte otthon magát. Megbabonázta a hengerelt vörös salak, a fehér csíkok választékossága s a vadszőlővel befuttatott drótháló gettókalkitájában még a jácintnak is más illata volt.

Elvetélt labdák gurultak a kerek labdagyűjtő kosárból, de ha ő vette kézbe őket, egyszerre más rendbe állt össze a világ. Kiderült, hogy a gettó odakint van.

„Figyelj rám, Dóra öreg már, nem kell bearanyozni. Jó, tudom, az alapelemek elférnek még a noteszában, de egy jó partival már nem tud lefeküdni a salakon. Dóra *aut* már, mégha ez az *aut* a pályához tartozik is, világos. Láttam egyszer, amikor virágkoszorút raktak a fejére, és szerintem ezzel még mi is adósai vagyunk. Kéne rendezni az öregnek egy szép megdicsőülést.”

Panka viszont inkább a lányokat kedvelte, mint a fiúkat. Meglehetősen régi történet ez, még az előidőkből. Díjnyertes nyár volt, egyszerűen minden el akart olvadni, hiába húzta árnyékba az ember a kényesebb szigeteit. Olyan nyár, mikor a parlag vidéken a szántóvetőkön csöpög a gatyá, s ha rájuk szárad, még a szórt is kitépi. Itt a BKTE-ben sorba pattantak a húrok ezen a nyáron, akadt dolga az ezermester Dórának. Panka még a legnagyobb kánikulában is olyan volt, mint akit vesszőből fontak. Képtelen volt verejtékezni. Lábán a hosszanti izom úgy kúszott föl a tomporáig, mint egy kecses kígyó a barnára sült homok alatt. Fantasztikusak voltak a balkezesei. Dóra egy egész nyarat feccolt bele ebbe az ütésbe. Mikor pihenőt engedélyezett a lánynak, Panka csak feküdt a relaxációs nyugágyon, s míg szalmazálon hideg tejet szopogatott, pillantását önfelédten pihentette Zsizel minimális sortján és a két vadóc almán a nyugtalan Florida-trikó alatt. Zsizel a hálónál volt fenomén, amikor repült, nyújtózott, mint egy héjától fosztott, nedvező banán-bumeráng. Pankát magát is meglepte először ez az elfojthatatlanul kellemes